

Релігія – опіум народу . Виконавці: Айзель Віталій, Винничук Максим, Губчук Ілля. Керівник: Чоланюк М. П.

Мета дослідження: зібрати та систематизувати матеріал про релігійне життя в УРСР в радянські часи. Історії відносин держави і церкви за радянської доби в Україні та інших республіках СРСР стали об'єктом глибокого наукового аналізу. Причини: зміни політичної ситуації, крах комуністичного режиму, реалізація конституційного права свободи віросповідання громадян у добу незалежності України, суспільний інтерес до становища релігії і Церкви в умовах радянської системи , тому ця тема є **актуальною**.

Об'єкт дослідження: УРСР. **Предмет дослідження:** релігійне життя в радянські часи.

Новизна дослідження: зібраний та систематизований матеріал про релігійне життя Тюдова в радянські часи

Завдання :1. Проаналізувати, звідки походить та що означає вислів «Релігія – опіум народу»

2. Поглибити знання про ставлення радянської влади до релігії і церкви.

3. Знайти аргументи і факти, які доводять про несправедливу політику радянської влади щодо релігійного життя у нашому селі Тюдіві.

Практичне застосування: поповнення матеріалами шкільного музею «Історія села Тюдова», виступ на зльоті обдарованої учнівської молоді Гуцульщини, у шкільному дискусійному клубі.

Багато дослідників піднімають цю тему. Серед українських дослідників з незаангажованих позицій одним з перших ще наприкінці 1980 - на початку 1990-их рр. до зазначеної теми звернувся **В. Єленський**. Глибокий і науково виважений аналіз подій релігійного життя в УСРР – УРСР представлений у монографії **О.**

Ігнатуші. Головна увага автора зосереджена на національних особливостях церковно-релігійного життя.

1. Історія вислову «Релігія – опіум народу»

Маркіз де Сад

У романі Маркіза де Сада «Жюльетта» головна героїня використовує метафору «опіум» в розмові з королем Фердинандом, критикуючи його політику по відношенню до підданих. Тут, однак, метафора «опіум» відноситься не до релігії, а до брехні, до якої вдається правляча верхівка, щоб відвернути народ від причин його важкого становища: «Хоча Природа благоволить до ваших підданих, вони живуть в страшній нужді. Але не через свої лінощі, а з причини вашої політики, яка тримає людей в залежності і перегороджує їм шлях до багатства; таким чином, від їх хвороб немає ліків, і політична система знаходиться не в кращому становищі, ніж цивільний уряд, бо черпає силу в власній слабкості. Ви боїтеся, Фердинанд, що люди дізнаються правду, ту правду, яку я говорю вам в обличчя, тому ви виганяєте мистецтва і таланти з свого королівства. Ви лякаєтесь проникливості генія, тому заохочуєте невігластво. **Ви годуєте народ опіумом**, щоб, одурманений, він не відчував своїх бід, винуватцем яких є ви самі. Ось чому там, де ви царствуете, немає закладів, які могли б дати вітчизні великих людей; знання не винагороджуються, а коли в мудрості немає ні честі, ні вигоди, ніхто не прагне до неї».

Новаліс

Відомий німецький поет Новаліс порівнює релігію з опіумом у збірнику афоризмів «Квітковий пилок», опублікованому в Берліні в 1798 році.

«Ваша так звана релігія діє як опій: вона заманює і приглушує болі замість того, щоб надати сили» .

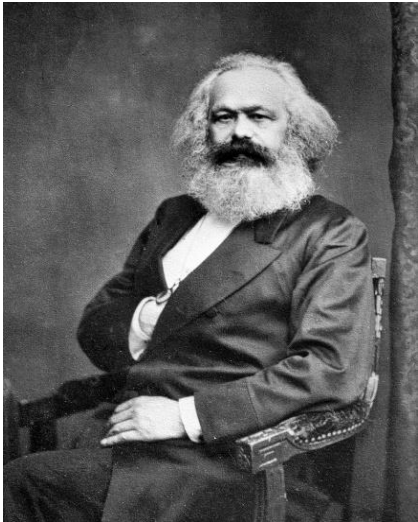
Чарльз Кінгслі

У вигляді афоризму «Релігія — опіум народу» цю фразу вперше сказав християнський соціаліст і англіканський священник Чарльз Кінгслі (1819—1875). Проте в його устах метафора «опіум» означала не спосіб одурманення свідомості, а заспокійливий засіб.

Генріх Гейне

«Нехай буде благословенна релігія, яка в гірку чашу стражденного людства додає кілька крапель духовного опіуму, кілька крапель любові, віри і надії». Генріх Гейне.

Карл Маркс

Маркс використовував цей вираз у вступі до своєї праці «До критики гегелівської філософії права», написаної в 1843 році і опублікованій в 1844 році в «Німецько-французькому щорічнику»

Володимир Ленін

Існує думка, що Ленін, використовуючи широко відомий в той час вислів Маркса, перефразував і спотворив його. Дійсно, замість виразу «опіум народу» в СРСР поширеним був вислів «опіум *для* народу», що за змістом перетворювало релігію із засобу, винайденого самим народом, на засіб, нав'язаний йому ворожими силами. У статті «Соціалізм і релігія» Ленін повторив фразу Маркса буквально

Ілля Ільф та Євген Петров

Деякі дослідники вважають, що в сучасному вигляді (тобто у варіанті «опіум *для* народу») ця фраза набула поширення завдяки роману І. Ільфа та Є. Петрова «Дванадцять стільців». У романі створюється сатиричний образ жадібного священнослужителя отця Федора, який стає конкурентом головних героїв у пошуках захованого скарбу. Під час одного з конфліктів протиборчих сторін Остап Бендер, іронізуючи над саном батька Федора, вимовляє фразу «Почём опиум для народа?» В сталінському СРСР, де проводилася жорстка політика з переслідування і дискредитації церкви, це порівняння служителя культу з торговцем опіумом було вигідне владі.

Висновки. Проаналізувавши одержану інформацію, ми зрозуміли, що вислів «релігія – опіум народу» вперше офіційно зустрічається ще наприкінці XVIII століття, за 50 років до того, як його використає Карл Маркс. Цей вислів не завжди стосувався релігії, а суто з релігією його пов'язав К. Маркс, який заперечував релігію. В. Ленін змінював цю фразу як «релігія – опіум для народу», тобто народ не хоче, а йому це нав'язують. Але хіба віра – це не особиста справа кожного? Невже можна так маніпулювати людьми, їхньою вірою?

З усіх висловлювань нам найбільше сподобався вислів Генріха Гейне: «Нехай буде благословенна релігія, яка в гірку чашу стражденного людства додає кілька крапель духовного опіуму, кілька крапель любові, віри і надії».

2. Ставлення радянської влади до релігії і церкви

В підручнику «Азбука комунізму» 1919 року автори М. Бухарін та Є. Преображенський пропонували таку модель: якщо комуніст, який відкинув релігійні заповіді, діє за розпорядженнями партії, він перестає бути віруючим. Якщо комуніст віруючий, він порушує розпорядження партії заради заповідей релігії, отже, перестає бути комуністом. Невід'ємною рисою поведінки комуніста мала стати активна боротьба з релігійними віруваннями. Проаналізуємо цю модель. Виходить, що комуніст немає особистих прав і свобод, які закріплені в Основному Законі країни – Конституції УРСР. У статті 123 Конституції УРСР 1937 року було написано: «З метою забезпечення за громадянами свободи совісті церкву в УРСР відокремлено від держави і школу від церкви. Свобода відправлення релігійних культів і свобода антирелігійної пропаганди визнається за всіма громадянами».

В статті 50 останньої Конституції УРСР 1978 року написано:

«Громадянам Української РСР гарантується свобода совісті, тобто право сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, відправляти релігійні культи, висловлювати релігійні або атеїстичні погляди. Розпалювання ворожнечі і ненависті у зв'язку з релігійними віруваннями забороняється.

Церква в Українській РСР відокремлена від держави і школа - від церкви».

Це було на папері. Наче все правильно. Права і свободи людини поважають. А що було на ділі? Все навпаки. Така суть тоталітарних режимів.

3.Релігійне життя в с. Тюдові за часів радянської влади

Село Тюдів розташоване на лівому березі річки Черемош. Належить до Косівського району Івано-Франківської області. З 1919 по 1939 рік територія села, як і всієї Галичини, була під владою Польщі. Радянська влада до нас прийшла після подій 17 вересня 1939 року. На той час в нас була гарна дерев'яна церква Введенія Пресвятої Діви Марії, **згідно архівних даних, благословлена 1902 року. В 1944 році церква згоріла від вибуху снаряду.** Радянізація активно розпочалася вже після Другої світової війни в усіх сферах життя. В селі замість церкви збудували капличку, а на Службу божу люди ходили в сусідні села. Була відновлена робота школи, другий поверх якої теж згорів у 1944 році. Вчителі були не місцеві. З часом за наказом радянської влади почали зносити каплички, а Хрести люди почали заховувати.

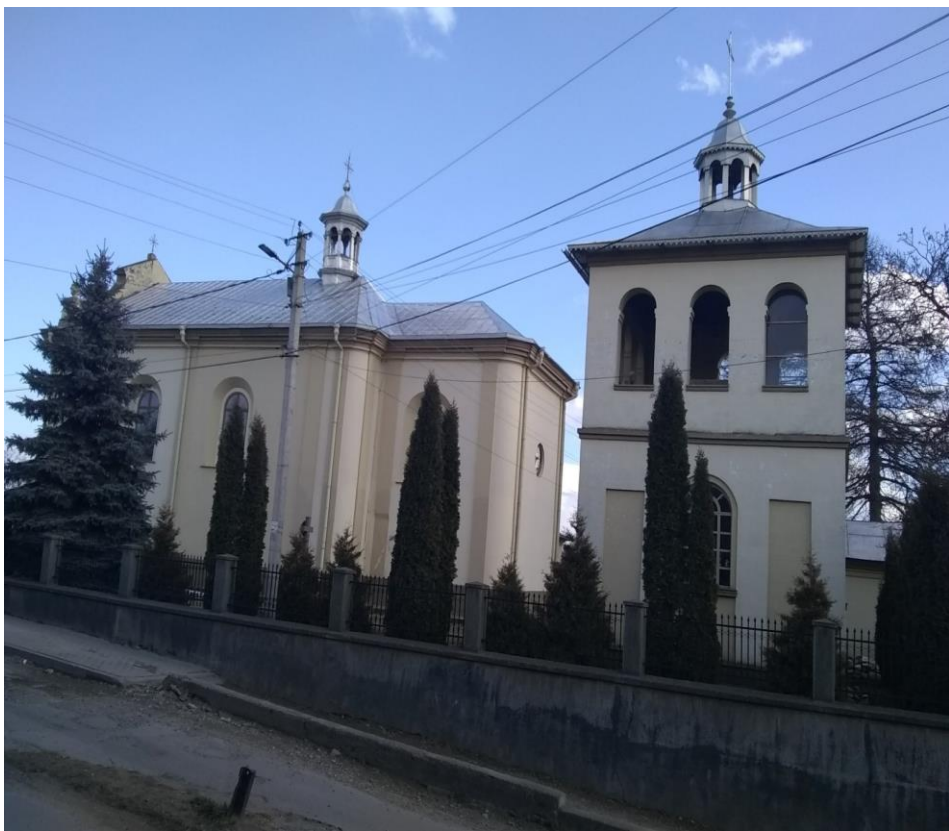
Спогади Голюк Марії Іванівни, 1954 р.н. Освіта середня спеціальна. Народилась і проживає в С. Тюдові:

«Біля нашого дому був Хрест, поставлений на честь скасування панщини. З встановленням радянської влади, після Другої світової війни, щоб не нашкодити нашим родичам, які працювали на керівних посадах, ми змушені були заховати Хрест. Коли Україна стала незалежною, вже частини Хреста ми поставили там, де він був колись».

Спогади Дутчука Івана Олексійовича, 1938 р.н. Народився і проживає в Тюдіві, освіта семирічна.

«Був дуже важкий час . Люди, які займали великі керівні посади чи працювали в школі за участь в релігійних заходах могли лишитись своєї посади , а якщо відкрито висловлювали своє незадоволення, то їх викликали до КДБ, могли заслати в Сибір. Колядки та щедрівки почали змінювати на радянський манер, викреслюючи будь-які згадки про Вифлеєм та біблійних персонажів. Тодішня влада активно викреслювала Вифлеємські зірки, що ними наповнені старі колядки, радісно переробляючи їх на п'ятикутну червону зірку. Розкажу вам одну історію. У нас на подвір'ї був кам'яний хрест, який поставили мої прадіди за здоров'я дітей ще в 1863 році. Після Другої світової війни, коли в нас утвердилась радянська влада, то мій батько, щоб не наразити сім'ю на небезпеку, вирішив , що не варто жартувати із тодішньою владою і заховав Хрест куди подалі від людського ока. Коли Україна стала незалежною, то я з сестрою вийняли Хрест із схованки і поставили на те місце, де він був раніше».

Відновлена православна церква в смт. Кути

**Спогади Дребот Любові Йосипівни, 1955 р.
н. Освіта вища. Народилась і проживає в
смт. Кути, що за 5 км від Тюдова:**
«У Кутах є кілька церков у наш час. Одна із
них – відновлена православна церква, у якій
за часів СРСР був склад господарського
магазину».

Новозбудована УАПЦ в Тюдові, 1998 р.

Новозбудована УГКЦ в Тюдові, 2002 рік

Спогади про греко-католицьку громаду в Тюдові з 1946 року до 1989 року, які записала Луканюк Люся Іванівна, 1942 р. н.

«Львівський собор 1946 року ліквідував греко- католицьку церкву в Україні. Греко-католицьких священників, які відмовлялись прийняти православ'я Московського патріархату, засилали на Сибір. В ці важкі часи для греко-католицької церкви віддані вірі християни почали йти у підпілля. християни-підпільники приймали Святе Причастя протягом всіх років підпілля. Служби Божі відправлялись і по інших хатах — у Клим'юка Михайла, Кобзюк Євдокії, Кобзюк Марії, Гурей Василяни та інших.

З метою безпеки, коли в хаті відправлялась Служба Божа, біля хати виставляли вартових, які попереджали про наближення тих, кого посидала влада. Тоді люди встигали навіть переодягнути священника в жіночий одяг. Одного разу, коли отець Василик Павло освячував хату, в якій відправлялась Служба Божа, дістав дубинкою по голові від служителів влади, а також по дубинці одержали всі люди, які були на Службі Божій і виходили з хати.

Спогади Савчук Марії Дмитрівни, 1955 р. н. Освіта середня спеціальна. Народилась і проживає в с. Тюдіві:
«Я пам'ятаю, що мої прадіди навпроти нашої хати, біля самої дороги ще 1881 р. поставили кам'яний хрест і збудували біля нього капличку за здоров'я своєї родини. Коли прийшла радянська влада, то дали наказ знести капличку, бо розширювали дорогу. Партійний працівник, який на поліг на тому, щоб капличку розвалили, через кілька років розбився на мотоциклі. Кажуть, що всі, хто розбивав каплички чи зносив хрести, ставали інвалідами або умирали трагічною смертю. Кам'яний хрест, який був біля каплички ми заховали. У 1992 році цілою родиною хрест поставили на тому місці, де була капличка».

1942 рік

2000 рік

**Спогади Слюсарчука Федора Васильовича,
1930 р. н. Освіта семирічна. Народився і
проживає в с. Тюдові:**

«У 1942 році, коли наше село було окуповане підчас Другої світової війни, патріоти за 2 дні насипали могилу «Борцям за волю України», яка завершувалася хрестом. У 1948 році за наказом радянської влади вона була знесена. 14 жовтня 2000 року була відновлена, неподалік того місця, де була раніше».

Спогади Яремчука Дмитра Федоровича, 1930 р. н. Освіта семирічна. Народився і проживає в с. Тюдові:

«Тато моєї дружини Марії був паламарем у церкві, яка в 1944 році згоріла. Церковний дзвін залишився цілим. Його заховали у господарському приміщенні біля нашої хати, щоб ніхто із партійних працівників не міг знайти. В 1990 році почалось будівництво УАПЦ в Тюдові. Дзвін ми віддали на дзвіницю. Дуже раді, що змогли його зберегти».

Висновки. Політика радянської влади в нашому селі була такою, як в усій Україні. Правда, в нас не було представників таких релігійних громад, які за свої переконання сиділи по 10 років у тюрмах, бо не брали в руки зброю, тому не складали військову присягу, а альтернативи військовій службі не було. У нас були греко-католики, які таємно відправляли Богослужіння, яких переслідували. Церкву після пожежі не дозволяли будувати. Щоб працювати на керівній посаді чи в школі, ти повинен був зректися чи приховувати свої релігійні переконання, забувати звичаї, традиції та обряди, які передавались з покоління в покоління, вимушено ставати атеїстом. Але навіть в складних умовах переслідування і репресій більшість залишалися віруючими людьми. Комуністи також таємно вінчалися, таємно охрещували дітей, таємно споживали освячене на Великдень, таємно молилися. Правда, не всі, але це особиста справа кожного.

Література

1. Бажан О.Г. Випробовування вірою: Боротьба за реалізацію прав і свобод віруючих в Україні в другій половині 1950-х — 1980-ті роки / О. Бажан, Ю. Данилюк / НАН України; Інститут історії України. — К.: Рідний край, 2000. — 330 с.
 2. Букатка-Чоланюк М. Село Тюдів в історії. — Косів. Писаний Камінь 2018. — 464 с.
 3. Власов, С. В. Кульчицький 2018.- Історія України 10 клас . - Профільний рівень в форматі онлайн.
[4.pidruchnyk.com.ua](http://pidruchnyk.com.ua) > 1260-istoriya-ukrainy-11-klas-vlasov Ігнатуша О. Характер і динаміка розвитку Спільки воєвничих безвірників України (1926–1941 рр.) // Історія релігій в Україні : праці XIII Міжнар. конф. Кн. 1. — Львів, 2003. — 264 с.
 5. Ігнатуша О. Характер і динаміка розвитку Спільки воєвничих безвірників України (1926–1941 рр.) // Історія релігій в Україні : праці XIII Міжнар. конф. Кн. 1. — Львів, 2003. — 264.
 6. Киридон А. Час випробувань. Держава, церква, суспільство в радянській Україні 1917 – 1930-х років / А. Киридон. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2005. — 384 с.
 -
 7. Конституція УРСР 1937 року <http://gska2.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1937.html>
 8. Конституція УРСР 1978 року <http://gska2.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1978.html>
 9. Спогади Голюк М. І.,
 10. Спогади Дутчука І. О.,
 11. Спогади Дребот Л. Й.,
 12. Спогади Луканюк Л.І.,
 13. Спогади Савчук М.ДІ.,
 14. Спогади Яремчука Д. Ф.
 10. Шематизм епархії станиславської, 1912
- Інтернет-ресурс:
11. https://www.obozrevatel.com/ukr/moyashkola/books/10klass/istorija_ukrainy/vlasov-20181/
 12. <https://osvita.ua/vnz/reports/relig/20446/>
 13. <http://vmv.kymu.edu.ua/v/08/tevikova.htm> <http://www.info-library.com.ua/books-text-263.html> <http://uamoderna.com/md/babenko-atheism>